

Stipendiatororganisasjonene i Norge

Utdannings- og forskningsdepartementet

Oslo, 28.01.2004

Stipendiatororganisasjonene i Norge (SiN) er blitt bedt av DION (Doktorgradskandidatenes Interesseorganisasjon ved NTNU) om å komme med en samlet høringsuttalelse til NOU 2003:25 Ny lov om universiteter og høyskoler (Ryssdalutvalget), på vegne av alle stipendiatororganisasjonene i Norge som er organisert under SiN.

Vedlagt følger SiNs høringsuttalelse i angjeldende sak.

Med vennlig hilsen
Stipendiatororganisasjonene i Norge
Styret

Lisbeth Hektoen
leder

Shuo-Wang Qiao

Kontaktperson:
Shuo-Wang Qiao
Tlf. 23 07 42 27 (a) 97 72 58 76 (m)
e-post: s.w.qiao@labmed.uio.no

www.stipendiat.no

Adresse:
SiN v/ Lisbeth Hektoen
ISt, Seksjon for produksjonsdyrsjukdommer
Norges veterinærhøgskole
Pb. 8146 Dep., 0033 Oslo

Bank konto: 6096 05 20486
Org.nr. 885 485 472

NOU 2003:25 NY LOV OM UNIVERSITETER OG HØYSKOLER (RYSSDALUTVALGET) – HØRINGSUTTALELSE FRA SiN (Stipendiatororganisasjonene i Norge)

I. Generelle kommentarer

I.I. Sammendrag

Stipendiatororganisasjonene i Norge (SiN) støtter i hovedsak lovforslaget til mindretallet i Ryssdalutvalget med disse fire viktigste punktene:

- SiN støtter mindretallet i at statlige universiteter og høyskoler fortsatt skal være organisert som statlige forvaltningsorganer med særskilte fullmakter
- SiN støtter mindretallets forslag om at ingen grupper skal ha flertall i styret
- SiN støtter mindretallets forslag om at rektor skal være valgt
- SiN støtter mindretallets forslag om at gratisprinsippet skal utvetydig lovfestes

I tillegg ønsker SiN at styrerepresentant kan velges for 1-2 år av gangen, hvis vedkommende er åremålsansatt, slik at det åpnes adgang til at gruppen vitenskapelige midlertidige tilsatte kan få sin egen representant i styret.

I.II. Innledning

Forskerutdanning med utdanning av doktorgradskandidater er det som kjennetegner høyere utdanningsinstitusjoner, representert ved universitetene og de vitenskapelige høyskoler, og det som setter disse institusjonene i en særstilling når det gjelder ansvar for nasjonale kompetanse på det høyeste nivået. Det er ikke tilfeldig at nettopp retten til å tildele doktorgrad er en av de viktigste indikatorene på generell fagkompetanse i kvalitetssikring av utdanningstilbudene i retningslinjene fra det nasjonale akkrediteringsorganet NOKUT, og benyttes som et kvalitetsstempel på utdanning og forskning. Forskerutdanning forutsetter god forskning på et meget høyt plan, og doktorgradsarbeidene utgjør i mange tilfeller hovedmassen av forskningsarbeid i miljøet. Antallet avlagte doktorgrader gir en god pekepinn på aktivitetsnivået i forskningen i internasjonale sammenligninger. Som kjent ligger Norge langt under OECD gjennomsnittet. Foreløpige ser det ut til at man heller ikke kommer til å nå målet om antall doktorgrader på OECD-nivået innen 2005, slik Stortinget har ønsket. Årsakene til sviktende resultater er mange og sammensatte, og en detaljert oppsummering av disse vil strekke seg utenfor rammene av SiN's høringsuttalelse. SiN er en nettverksorganisasjon som er opptatt av at det skal avlegges mange gode doktorgrader i Norge. Vi mener at det er 3 hovedgrunner til antallet norske doktorgrader er for lavt, 1) det er generelt for lav forskningsaktivitet i Norge, grunnet for lav satsing på området, 2) det er vanskelig å rekruttere gode kandidater i visse fag og 3) det er for mye frafall underveis i doktorgradsarbeidet.

I.III. Tilknytningsform

Med tanke på rekruttering til forskning, og muligheter for god, fri forskning, er SiN skeptisk til flertallets lovforslag om reorganisering av statlige universiteter og høyskoler til egne rettssubjekter. SiN mener at forskning og forskerutdanning er en viktig samfunnsoppgave, og det vil være svært uheldig å overlate denne funksjonen til økonomisk interesser og markedsmekanismer fremfor politisk styring, slik det er lagt opp til etter flertallets lovforslag. Økende grad av kommersialisering av både utdanning og forskning vil også true gratisprinsippet og dermed også lik mulighet for høyere utdanning, deri inkludert muligheten til å ta en doktorgrad.

SiN er også bekymret for eventuelle konsekvenser for rekruttering til forskning når den økonomiske trygghet som er forankret i Tjenestemannsloven tas bort som en følge av flertallets forslag. Rekruttering til forskning skjer hovedsakelig gjennom rekruttering til stipendiatstillinger. Ekstra trygghet som følger av Tjenestemannsloven har vært en viktig faktor for statlige institusjoners evne til å tiltrekke seg attraktive kandidater til disse stillingene, dette i konkurranse med private aktører som vil kunne tilby bedre lønnsvilkår.

I.IV. Styresammensetning

SiN er uenig i flertallets forslag om et styre med eksternt flertall. Universitetene har nettopp fått en ny modell for sammensetning av styret med flere eksterne medlemmer enn tidligere. Denne modellen er så vidt tatt i bruk og er derfor helt umulig å evaluere så langt. SiN kan ikke se at det er godtgjort for flertallets antagelser om at den nåværende representative styringsformen ikke fungerer effektivt og samlende nok. I tillegg ble et eksternt flertall tillagt evner og fordeler som fremstår som uklart og udokumentert. Institusjonene er svært avhengige av de ansattes ressurser, deres deltakelse og tillit. Vi har vanskelig for å tro slik det hevdes av utvalgets flertall, at med deres lovforslag vil ”de ansattes innflytelse blir i realiteten sterkere enn i dag, ..., indirekte øve innflytelse ved at institusjonen selv utpeker de eksterne styremedlemmene.” Det vil være vanskelig for de ansatte å identifisere seg med institusjonen når de selv ikke direkte har vært med på å velge flertallet av styret. Et eksternt flertall vil få stor makt over institusjonen. Det er samtidig uklart hvilke kriterier de skal velges ut etter, hvem de representerer, og hva slags mandat og referanseramme de har. Det er for eksempel uklart om det er institusjonens beste eller samfunnets beste som skal være den grunnleggende referanseramme. Det forblir også uklart hvorfor en slik gruppe skal kunne styre mer helhetlig enn et mer institusjonelt representativt styre slik det er i dag. Eksternt flertall vil etter vår mening kunne innebære en betydelig grad av personavhengig tilfeldighet, manglende forutsigbarhet og ustabilitet i styringen av institusjonene. SiN finner det også vanskelig at et styre med eksternt flertall blir selvsupplerende. Dette kan føre til skjevutvikling i styrets sammensetning. Kombinert med et mangelfullt mandat og institusjoner med stor grad av kompleksitet vil en slik styringsordning kan være svært problematisk.

På grunn av forskerutdannings natur, står stipendiater på noen måter i en mellomstilling mellom en student og en ansatt. Endringer innført i 2000 resulterte i at stipendiatene mistet studentstatus og har i sin helhet gått over til å være midlertidig vitenskapelig ansatte, på lik linje med for eksempel post doc stillingene. En uheldig konsekvens av dette er at stipendiatene som gruppe opplevde en klar svekkelse av sin samlede demokratiske påvirkningskraft. Siden stipendiater ikke lenger er studenter, har vi kun mulighet til å påvirke sammensetning av de styrende organene på universitetene via deltagelse i valg, tilhørende gruppen vitenskapelige ansatte. Stipendiater har ikke lenger reelle muligheter til å være direkte representert i styret. Selv om stipendiater som midlertidige ansatte i prinsippet er valgbare, gjør en valgperiode på 4

år det umulig for stipendiater å stille til valg når de fleste er midlertidig tilsatt for en periode på 3 til 4 år. Til sammenligning hadde stipendiatene tidligere stemmerett som studenter, og blant denne gruppen, velges representanter for ett år om gangen. I dag utgjør doktorgradsstipendiatene sammen med postdoc stipendiatene ca. 1/3 av de vitenskapelige ansatte på universitetene. I tillegg til disse to hovedkategoriene representert av SiN, fins det mange forskere og vitenskapelige assistenter som også er ansatt på åremål. Det antas at det i fremtiden vil bli stadig økende bruk av åremålsansettelser i undervisnings- og forskerstillinger, for å bedre institusjonenes omstillingsevne. SiN mener at det er svært uheldig at en så stor fraksjon av de vitenskapelige ansatte er avskåret fra reelle muligheter til å representere seg selv i institusjonenes øverste organ, styret. Åremålsansatte har spesielle behov og interesser som ikke nødvendigvis vil kunne ivaretas av en fast ansatt representant som valgt av alle vitenskapelige tilsatte. SiN foreslår derfor at det i loven åpnes adgang for at midlertidige ansatte blant styremedlemmene kan velges for ett eller to år.

I.V. Rektorens rolle

SiN er for en styrking av rektor sin stilling og rolle, men vi er skeptisk til at rektor skal tilsettes av et styre med eksternt flertall, og at rektor ikke nødvendigvis skal rekrutteres blant de ansatte ved institusjonens ansatte. Dette vil klart svekke de ansattes demokratiske medbestemmelsesrett, og derav rektorens legitimitet.

I.VI. Gratisprinsippet

I følge flertallets forslag, er gratisprinsippet sikret gjennom at institusjonene ikke har anledning til å kreve egenbetaling så lenge studiet er fullfinansiert av statsstøtte. Imidlertid kan man spørre hvem som skal definere begrepet fullfinansiering, staten ved departementet eller de enkelte institusjonene? Problemstillingen er spesielt relevant i en tid da finansiering i større grad er gått over til rundsumsbevilgninger, fremfor øremerkede midler. Doktorgradsstudier er i de fleste tilfellene finansiert av staten via enten direkte bevilgninger til institusjonene eller gjennom stipend fra Norges Forskningsråd. SiN har lenge vært opptatt av definisjonen fullfinansiering av doktorgradsstudiet. Dagens fullfinansieringssatser som brukes av både departementet og NFR, er klart utilstrekkelige til å finansiere flere typer doktorgradsstudier hvor det kreves et langt høyere driftsbudsjett enn det som her er lagt opp til. I slike situasjoner vil ikke flertallets lovforslag kunne gi tilstrekkelig beskyttelse mot eventuelle krav om egenbetaling fra doktorgradskandidater.

II. Kommentarer til de enkelte lovbestemmelser

§9-1 styret (i mindretallets forslag)

SiN foreslår følgende tilleggstekst i femte ledd:

Styremedlem som er åremålsansatt ved institusjonen kan velges for ett eller to år.

III Eventuelt

Ingen.